

Царство България: имена на България и на нейните главни области, положение, географски дѣлежъ, граници и голѣмина¹⁾

Отъ А. Иширковъ

Имена на България и на нейните главни области.— Преди да се поселятъ българитѣ въ Балканския полуостровъ, земитѣ, на които тѣ живѣятъ сега, се именуваха най-различно въ връзка съ политическата имъ принадлежностъ, съ народността на населението имъ и съ традицията. Когато българитѣ завзели въ 679 г. подъ водителството на ханъ Аспаруха източната частъ на днешна Дунавска България и основали тамъ държава, византийцитѣ я нарекли *Βουλγαρία*. Съ това име се споменува и българското мѣстожителство въ Кавказъ въ края на VI и началото VII вѣкъ. Това име преминало на западъ у латинцитѣ, подъ формата *Bulgaria*. Отъ имената *Βουλγαρία* и *Bulgaria* се създали въ връзка съ свойщинитѣ на различнитѣ езици, различнитѣ наименования на българската земя и държава: у френцитѣ *Bulgarie*, у нѣмцитѣ *Bulgarien*, у руситѣ *Болгарія*, у италианцитѣ *Bulgaria*, у сѣрбитѣ *Бугарска*, у чехитѣ *Bulharsko*, у турцитѣ *Булгаристанъ* и други.

Ний не знаемъ, какъ първобългаритѣ сж наричали своята земя и държава. Въ старитѣ славянобългарски паметници България се нарича Българска земля, Българска страна, Българска държава, Българско царство, а името България, още не се срѣща. Тепърва по-късно въ връзка съ превода отъ чуждѣ езикъ и подъ чуждо влияние захваща да се явява въ писмения езикъ името България, напр. въ превода на св. Климентовото житие и въ титлитѣ на охридскитѣ архиепископи. Въ XVI вѣкъ подъ влиянието на италианцитѣ българскитѣ католици захващатъ да употрѣбятъ името Булгария. Въ XVIII вѣкъ подъ влиянието на руситѣ започва по-често да се употрѣбятъ името Болгария. Отъ XIX вѣкъ насамъ, като начнемъ отъ Софрония и до днешенъ день, употрѣбата на името България въ неговитѣ най-различни говорни форми, като Бълга-

¹⁾ Тази статия е частъ отъ единъ трудъ върху географията на България, опредѣленъ за втория томъ на юбилейния сборникъ *България 1,000 години*, който не излѣзе отъ печатъ.

рия, Булгария, Болгария, Бугария и други е вече редовно, но все пакъ въ говоръ, пѣсни, та дори и въ писмеността, се употрѣбя още и името Българска земя. Въ говоръ и отчасти въ писмеността срѣщаме и Българско, по подобие на Влашко, Чешко, Хърватско и др.

Произходътъ и етимолошкото значение на имената българинъ и България сж били отдавна предметъ на многобройни грижливи изучавания. Въ последно време като най-правдоподобно се приема, че името българи е първобългарско, тюркско, и означава „смѣсено и неспокойно, скитническо племе,“ „смѣсени скитници,“ или още по-кжсо „смѣсени.“

Съ имената България и Българска земя въ различни исторически времена сж означавани различно пространни земи на Балканския полуостровъ и вънъ отъ него. Това стояло въ връзка не само съ народното разпространение, но и съ политическото и духовно владичество на българитѣ.

Подъ турско владичество, когато изчезнали политическитѣ граници въ Балканския полуостровъ, книжовницитѣ българи знаели, че България, Българската земя, обхваща Дунавска България или Мизия, Тракия и Македония. Това виждаме у Петъръ Богданъ Бакшичъ, български католишки архиепископъ въ София (1640 г.), сжщо у историка Паисия (1762 г.) и у неговитѣ преписвачи.

Ставали сж по-късно дипломатически опити да се опредѣли обсега на земята, която трѣбва да носи името България, въз основа на етнографското разпространение на българитѣ, както е случай въ Цариградската конференция на посланицитѣ на великитѣ сили (1876—1877 г.) и въ предварителния договоръ въ Санъ-Стефано (1878 г.), но въ Берлинския конгресъ Българската земя се разпокжса и отъ тогава до днесъ съ името България се означава само българската държава.

Въ срѣднитѣ вѣкове голѣми области въ българската земя носили имената *Загора*, а често пжти българската държава се наричала *Загора* и владѣтелитѣ-царе или императори — загорски; сжщо така били титулувани и духовнитѣ началници на страната. Името *Загора* вмѣсто България употрѣбавали най-много италиянцитѣ.

Главнитѣ области, които съставятъ българската земя сж: *Мизия*, *Тракия* и *Македония*. Въ минало време се споменувала често и областа *Дардания*, която сега спада най-вече въ Северна Македония.

Мизия, лат. *Moesia*, гр. *Μυρία*, заемала въ римско време областта на Южната долнодунавска равнина. Тя захващала отъ вливането на Сава (*Savus*) въ Дунава и свършвала на изтокъ до брѣговетѣ на Черно море. Въ Мизия живѣли различни тракийски племена, като трибали, мизи, кробизи, гети, но изглежда, че мизитѣ сж били по-многобройни и имали по-голѣмо значение, затова е именувана по-късно и цѣлата страна

съ тѣхното име. Римлянитѣ покорили Мизия въ 29 година преди Христа. Императоръ Доминицианъ раздѣлилъ Мизия на два дѣла: Горна Мизия (*Moesia superior*) и Долна Мизия (*Moesia interior*); рѣка Цибрица (*Sebrus*) била граница на дветѣ Мизии. При управлението на различни императори границитѣ на Мизия се разширявали далеко на югъ въ Дардания и на северъ отвѣдъ Дунава, но отпосле името Мизия се запазило за областта на Сърбия и България, водитѣ на която се стичатъ въ Дунава или направо въ Черно море северно отъ Стара планина и Рила.

Въ срѣднитѣ вѣкове византийскитѣ писатели употрѣбвали името Мизия най-вече за Дунавска България; тѣ наричали дори често пѣти българитѣ мизи безъ огледъ на областта, въ която тѣ живѣли. Въ днешно време у насъ въ говоръ и книжина Дунавска България се нарича още Мизия и жителитѣ ѝ мизийци. Съ това име си служи особено често писателтъ Антонъ Страшимировъ.

Въ югоизточната часть на Дунавска България въ края на второто българско царство се обособила областта *Добруджа*, чието име румѣнскитѣ историкъ Миронъ Костинъ въ края на 17 вѣкъ отъждествявалъ съ Мизия.

Тракия, лат. *Thracia*, получила името си отъ многобройнитѣ тракийски племена, които я населявали. Съ името Тракия старитѣ елини наричали първо бѣломорското крайбрѣжие отъ Босфора до Олимпъ. На северъ Тракия граничила съ Дунавъ, на изтокъ съ Черно море, Босфора, Мраморно море и Дарданелитѣ. На западъ границитѣ не сж били ясно опредѣлени, но отъ писанията на древнитѣ автори можемъ да приемемъ, че въ днешна Дунавска България се простирала до р. Осъмъ, въ Висока България до днешния градъ Пиротъ, а на югъ отъ Рила, въ връзка съ разширението на Македонското царство, западна граница била първо Струма и после Места. Въ времето на римското владичество тя обхващала земята на югъ отъ Стара-планина (*Hemus*) и се ограждала на изтокъ отъ Черно море (*Pontus*), Босфора (*Bosporus*), Мраморно море (*Propontus*) и Дарданелитѣ (*Hellespont*), на югъ — отъ Бѣло море, на западъ — отъ р. Места (*Nestos*). Главнитѣ планини на тая областъ сж Родопитѣ, главната рѣка — Марица (*Hebrus*).

Тракия била населена отъ траки, раздѣлени на много племена, като одриси, беси, меди, сапеи и други. Въ времето на императора Тиберий, въ 46 г. подиръ Христа, Тракия станала напълно римска провинция. Тя запазила своето име и до днешенъ день, но сега не представя едно политическо цѣло, а е подѣлена отъ българи, турци и гърци.

Временно името на Тракия бивало измѣствано отъ други имена: отъ *Македония* въ срѣднитѣ вѣкове и късно подъ турското владичество; отъ *Романия*, земята на ромеитѣ, което

име се запазило и до днешенъ день у мизийцитѣ като Романя; отъ *Румелия*, което име се предаде въ 1878 година на автономната областъ „Източна Румелия“; отъ *Одринско*, съ което име ний наричахме обикновено преди 1912 год. Долна Тракия въ Одринския вилаетъ. Сега по-голѣмата частъ отъ Тракия съставя Южна България, а Долна Тракия, на югъ отъ българската граница, е подѣлена между турци и гърци. На изтокъ отъ долна Марица е турска или Източна Тракия и на западъ отъ нея — гръцка или Западна Тракия, която ний наричахме по-рано, когато бѣше въ границитѣ на България, „Бѣломорска низина“.

Македония се разтила на северъ отъ Гърция и въ различни времена е мѣнявала и име и граници. И до днешенъ день се води препирня за тѣхъ. Името Македония е тѣсно свързано съ името на племето македонци и границитѣ ѝ съ разширяването на македонското царство. После Филипа II Македония обхващала долнитѣ течения на Струма (Strymon), Вардаръ (Axios) и Бистрица (Heliokmon). Естественитѣ граници на Македония въ миналото и сега сж: на изтокъ р. Места (Nestos), на северъ Рила, Осогово и Шаръ-планина, на западъ Албанскитѣ планини и на югъ рѣка Бистрица и Бѣло море. Отъ балканскитѣ народи само българитѣ държаха и държатъ още за естественитѣ граници на Македония и нейното име, въпрѣки последнитѣ политически и етнографски промѣни въ тая областъ. Преди балканската война сѣрбитѣ отдѣляха Скопско отъ Македония и го смѣтаха като частъ отъ Стара-Сърбия; гърцитѣ, които разширяваха областта на Македония до политическитѣ граници на държавата си, се съгласяваха съ сѣрбитѣ да не се смѣта Скопско за частъ отъ Македония, защото тамъ нѣмаше гърци. Турцитѣ не признаваха името Македония и, за да обезличатъ тая естествена географска областъ, поставиха въ границитѣ на Скопския вилаетъ земи отъ Косово и въ Битолския — земи отъ Албания.

Въ границитѣ на Царство България спада сега малка частъ отъ Македония — между Места и Малешевскитѣ планини. Долнитѣ части на Места и Струма, по чиито долини води естественъ пѣтъ отъ България за Бѣло море, сж подъ властта на гърцитѣ.

Положение. — Най-южната точка на българското царство се намира въ Карталъ-дагъ, източно отъ Кота 950 м. — на $41^{\circ} 12' 48''$ с. ш., най-северна точка е при устието на р. Тимокъ на $44^{\circ} 12' 30''$ с. ш. Най-голѣмата ширина на България е кржгло 3° или 332.7 км. Най-западната точка се намира на Затворничка поляна, близо до Връшка-чука, на $22^{\circ} 21' 14''$ и. д. отъ Гривичъ, а най-източната лежи южно отъ устието на р. Екрене, на $28^{\circ} 3' 54''$ и. д.; най-голѣмата ширина на България е $5^{\circ} 42' 40''$ или 461.8 км.

Посоченото *астрономическо положение* на България върху земното кълбо и Европа показва, че тя лежи по на югъ отъ срѣдния паралелъ между екуатора и полюса на северното полукълбо, тя спада изцѣло въ южна Европа.

България лежи въ североизточния дѣлъ на Балканския полуостровъ и въ културно географско отношение сподѣля съ него много предимства. Балканскиятъ полуостровъ е служилъ отъ край време, служи и сега като най-яка връзка между Предна Азия и Европа; голѣмъ дѣлъ отъ тая връзка се пада на България; главниятъ пѣтъ, които съединява Босфора съ Срѣдна и Западна Европа минава презъ нея. Рѣка Дунавъ, която загражда отъ северъ Балканския полуостровъ, сближава България съ сърдцето на Европа и съ Черно море, което чрезъ Босфора, Мраморно море и Дарданелитѣ поддържа най-многостранни връзки съ всички презморски страни на свѣта. Заливитѣ Варненски и Бургаски, гдето свършватъ главнитѣ желѣзни пѣтища на България, я свързватъ направо съ външния свѣтъ и съ това ѝ осигуряватъ значителна икономическа свобода. Сухоzemнитѣ пѣтища на Източна Европа къмъ югъ, къмъ Цариградъ и Бѣло море, минаватъ презъ България. Затова тя представя въ военно време двусова земя, която еднакво лесно може да се обърне по надлъжна и напрѣчна посока. Положението на Цариградъ въ най-югоизточната частъ на Балканския полуостровъ и лесното съобщение на вѣтрешнитѣ земи помежду имъ и съ външния свѣтъ способствували отъ рано да стане България кръстопѣтна земя съ важно географско значение.

Географски дѣлежъ. — Възъ основа на орохидрографски особености дѣлимъ земята на Царство България на три *географски области*, които се отличаватъ много една отъ друга по своя градежъ, видъ на поврѣхнината, отношения къмъ съседнитѣ земи и културно политически въздействия. Тѣзи три области сж *Дунавска, Южна и Югозападна България.*

Дунавска България се загражда на северъ отъ Дунавъ, на югъ отъ Стара-планина, на западъ отъ р. Тимокъ, на изтокъ отъ Черно море, а на североизтокъ тя преминава въ Добруджа, която представя нейно естествено продължение въ всѣко отношение. Тя лежи сега изцѣло въ границитѣ на кралство Румъния.

Дунавска България е вратата на източната частъ на Балканския полуостровъ, затова тя е била винаги важно бойно поле и край нейнитѣ дунавски и вѣтрешни крепости е проливана много пѣти изобилна кръвь.

Голѣмината на Дунавска България е 43,400 кв. км.

Южна България се загражда на северъ отъ Стара-планина, на западъ отъ вододѣлната Ихтиманска Срѣдна гора, на изтокъ отъ Черно-море, а на югъ отъ политическитѣ граници на България съ Гърция и Турция.

Южна България, която представя сръдната на източната част отъ Балканския полуостровъ, представя и удобна переходна земя между другитѣ български области и моретата Черно и Бѣло заедно съ Цариградскитѣ протоци. Нейната голѣмина е 42,259 кв. км.

Югозападна България обхваща останалитѣ земи на Българското царство. Съ линията, която върви по посока на Рилска рѣка, тя се дѣли на *Висока България* и *Южна* или *Сръди-земноморска Югозападна България*, въ която текатъ рѣкитѣ Места и Струма до грѣцката граница. Последната не е самостоятелна географска областъ, а е свързана тѣсно на северъ съ Висока България, а на югъ и западъ само политическитѣ граници я дѣлятъ отъ нейното естествено продължение до Бѣло море и разширение въ областа на р. Струмица. Югозападна България има пространство 17,487·5 кв. км.

Висока България съставя източната частъ на така нареченото Мизийско плато, въ което влизатъ полетата Нишко, Скопско, Софийско и Кюстендилско. Въ българската частъ на Мизийското плато е най-важно Софийското поле. Както Витоша, която се издига почти въ сръдната на Висока България и представя мощенъ вжзелъ на редъ планини, що пушатъ издънки далеко въ земитѣ, дето звучи българска речъ, така и равното Софийско поле, което се разстила предъ нейнитѣ северни стрѣмни склонове, се явява естественъ центъръ на много по-широка областъ, отколкото е нашето царство. Искъръ, който тече презъ полето, и рѣкитѣ, които извиратъ отъ оградитѣ му, носятъ водитѣ си далеко на северъ, югъ, западъ и изтокъ и тѣхнитѣ долини отварятъ сгодни пжтища къмъ всички посоки.

Висока България е малка географска областъ, но нейното политическо значение е най-голѣмо. Въ нея лежи сега политическата тежестъ не само на царството, чиято столица се разтила въ Софийското поле, а и на цѣлокупния български народъ. Нашитѣ неприятели, за да отслабятъ яката защита на Висока България и застрашатъ нейнитѣ полета Кюстендилско, Знеполско и Софийско и най-богатата каменовжглена мина при Перникъ, споредъ договора въ Ньои предадоха на Югославското кралство изворнитѣ области на Драговищица и Ерма и граничния градецъ Царибродъ.

За административното дѣление на България не е използвано напълно нейното естествено географско разпредѣление. Части отъ Дунава и Южна България влизатъ въ Югозападна България, както е случай съ околитѣ Орханийска, Ихтиманска и Пирдопска. Такова административно дѣление прѣчи много на географското и статистическо изучаване на България. У насъ административнитѣ единици: окръжи, околии и общини носятъ имената на селищата, гдето е центърътъ имъ, а не имена на покрайнини, както е другаде и както бѣше отчасти въ Източна Румелия.

Въз основа на геоморфолошки белези можемъ да раздѣлимъ България на следнитѣ по-малки географски области: 1) Дунавска Столова земя, 2) Стара-планина, 3) Подбалкански полета, 4) Сръдногорска зона, 5) Низина на Марица, 6) Родопски масивъ, 7) Долини на Места и Струма отъ устието на р. Рила на югъ и 8) планини и полета на Ви-сока България.

Граници. — Политическиятѣ граници на държавитѣ сж изложени на голѣми промѣни. Въ последнитѣ 100 години, като почнемъ отъ Виенския миръ (1815) и свършимъ съ договоритѣ, сключени въ предградията на Парижъ въ наше време, сж претърпѣли голѣми промѣни границитѣ почти на всички континентални държави, но особено голѣми размѣствания станаха въ държавното разпредѣление на Балканския полуостровъ.

България брои само полувѣковенъ самостоенъ политически животъ, но въ това кжсо време станаха толкозъ много промѣни въ нейнитѣ политически граници, че тѣ иматъ вече своята история, която е пълна съ интересъ и отразява чрезъ разнообразнитѣ очертания на границитѣ политическата и стопанска история не само на Балканския полуостровъ, но и на цѣла Европа.

Границитѣ на България не сж изцѣло плодъ на нейната физико-географска, етнографска и стопанска направа, нито на съзнателна дългогодишна народна борба за тѣхъ; тѣ се създадоха чрезъ редица договори, въ чиито решения се преплитаха най-разнообразни интереси на великитѣ европейски сили и балкански народи и държави.

Въ втората половина на 19 вѣкъ захванаха да се чертаятъ първо етнографскитѣ, а после и политически граници на България. Въ 1870 година (28 февр. ст. стиль) турското правителство съ императорски ферманъ призна границитѣ на *българската автономна черква* и чрезъ членъ 10 отъ фермана посочи пжтя, по който можеше българския народъ да премине въ границитѣ на българската екзархия. Цѣла Дунавска България съ Нишъ и Тулча, цѣла Южна България съ епархитѣ Пловдивска и Сливнеска, както и Велеската епархия въ Македония заедно съ Шипъ, Кочане, Кратово и Егри лаланка влизаха въ границитѣ на българската автономна църква. Въ 1872 година стана допитване (плебисцитъ) въз основа на фермана въ епархиитѣ Скопска и Охридска и тѣ се провъзгласиха за български и се сдобиха въ 1874 година съ български митрополитъ. Турцитѣ стреснати отъ успѣха на допитването въ споменатитѣ две епархии, не допуснаха да се произведе то въ други епархи, но съ търпение и систематическа работа на българския народъ и българската Екзархия въ Цариградъ до 1912 година българитѣ, останали подъ турска властъ въ Македония и Одринско, се сдобиха съ своето родно духовенство, български черкви и български училища.

Следъ кървавитѣ въстания въ Босна и Херцеговина и въ България презъ 1875 и 1876 година, се събра въ Цариградъ конференция на представители отъ великитѣ сили, за да се намѣри способъ за омиротворение на Балканския полуостровъ. Между другитѣ решения Цариградската конференция отъ 1876—1877 реши да създаде една автономна България съ две области, които имаха предимно българско население. Западната областъ щѣше да има за главенъ градъ София, а източната — Търново. Въ източната българска автономна областъ влизаха санджацитѣ Русенски, Търновски, Варненски, Тулчански, Сливенски, Пловдивски (безъ родопскитѣ покрайнини Султанъ-йери и Ахъръ-Челеби) и казитѣ Лозенградска, Мустафа-пашенска (Свиленградска) и Казълагашка (Елховска). Въ западната областъ влизаха санджацитѣ Софийски, Видински, Нишки, Скопски, Битолски, (съ изключение на две южни каази), една частъ отъ санджакъ Съръ (три сѣверни каази), и каазитѣ Струмица, Тиквешъ, Велесъ и Костуръ.

Турцитѣ не се съгласиха съ това решение на Конференцията и последица отъ това бѣше руско-турската война въ 1877—1878 година, която се свърши съ предварителния миръ въ Санъ-Стефано (19 февр. старъ стилъ 1878 г.) Споредъ който се създаваше така наречената *Санъ-Стефанска България*.

Въ основата на Санъ-Стефанска България влизаха земитѣ, които съставяха проектираната автономна областъ отъ Цариградската конференция, но се предвиждаше значително разширение на югъ въ долинитѣ на Вардаръ, Струма и Места, както и въ Източна Тракия въ областъта южно отъ Лозенградъ, въ Люлебургаско. Освенъ Костуръ въ Западна Македония влизаше и Корча. Но затова пъкъ Тулчанския санджакъ се даваше на Румъния въ замѣна на южна Бесарабия, която си възвръщаше Русия [ней бѣ отнета тя чрезъ парижския миренъ договоръ отъ 1856 г.], а Нишъ и Лѣсковецъ се даваха на сърбитѣ. Границитѣ на Санъ-Стефанска България отговаряха по-добре на разпространението на българитѣ, отколкото тия на автономна България; тѣ имаха обаче още това голѣмо предимство, че даваха голѣми стопански изгоди на проектираното българско княжество: тѣ му даваха удобенъ излазъ къмъ Бѣло море при устието на Вардаръ, въ Орфано и Кавала.

Проектътъ за границитѣ на Княжество България, който бѣше изработилъ презъ време на Руско-турската война князь Черкасски, началникъ на гражданското управление въ България, даваше много по-естествени граници на Българското княжество въ историческо, етнографско и стопанско отношение. Въ проектираната отъ него България влизаше не само Солунъ и Кавала, но цѣлото бѣломорско крайбрѣжие между Струма и Марица. На югоизтокъ Ергене образуваше граница,

а на западъ влизаше цѣлиятъ басейнъ на Българска Морава, дори части отъ Косово съ Призренъ и Прищина.

Държавнитѣ мъже на западнитѣ велики европейски сили, като подозираха, че съ създаването на Санъ-Стефанска България, Русия може лесно да слѣзе на бѣломорското крайбрѣжие и стане сръдиземноморска сила, принудиха отслабналата отъ войната Русия да допусне да се ревизира Санъ-Стефанския договоръ въ конгреса отъ представители на великитѣ сили въ Берлинъ, юлий 1878 г. Въ германската столица Санъ-Стефанска България се разпокъса на петъ части. Основа се васално княжество *България*, създаде се автономната областъ *Източна Румелия*, а останалитѣ земи се дадоха на Турция (Македония и частъ отъ Тракия), на Сърбия (къмъ отстѣпения Нишъ и Лѣсковецъ споредъ Санъ-Стефанския договоръ се придадоха Пиротъ и Враня) и на Румѣния (областѣта на Тулчански санджакъ се продѣлжи на югъ до Силистра на Дунава и с. Иланлъкъ на Черно море).

Въ 1886 година Турция призна присъединението на източна Румелия, която българитѣ наричаха упорито Южна България, съ княжеството. Въ договора съ Турция се отстѣпиха на последната областитѣ Кърджали на р. Арда (747.7 кв. км.) и Търмъшъ на р. Кричимъ (896 кв. км.), които въ действителностъ никога не бѣха яко привързани къмъ областното управление на Източна Румелия.

Презъ Балканската война (1912—1913 г.) България, която даде голѣми жертви отъ всѣкакъвъ видъ, очакваше значително разширение на политическитѣ граници, като обедини своитѣ съотечественици отъ Турция и създаде за държавата изгоденъ за стопанския ѝ животъ териториаленъ излазъ на Бѣло море. Нещастната Съюзнишка война (1913) докара България въ Букурещъ, гдето ѝ се отне не само голѣма частъ отъ скъпо придобититѣ презъ войната земи, но се лиши и отъ Южна Добруджа и частъ отъ Дели-орманъ, които Румѣния присъедини къмъ държавата си. Най-важна придобивка за България бѣше Западна Тракия между Места и Марица. Нейната стойностъ се увеличи, когато България въ 1915 год. чрезъ договоръ съ Турция стана господарка на долното течение на Марица и желѣзната линия край нея.

Въ всесвѣтската война България взема участие въ съюзъ съ централнитѣ сили и отъ честития изходъ на войната очакваше да се поправи сторената неправда въ Букурещъ (1913 г.), но очакванията се не само не сбжднаха, но България се нареди между победенитѣ и чрезъ мирния договоръ въ Ньои (1919), тя изгуби голѣма частъ отъ придобититѣ въ 1913 година земи въ Западна Тракия и Македония (Струмишко), и частъ отъ старата си територия въ Босилеградско, Трънско, Царибродско и Кулско.

Северна граница на царство България образува Дунавъ

отъ устието на р. Тимокъ до селото Тюркъ-Смиль. Между България и Румъния Дунавъ е голъма, дълбока и широка рѣка (700—2,200 м.), пригодна за етнографска и политическа граница. Той отдѣля ясно два различни народа (българския и румънския) и затруднява неприятелскитѣ преминавания въ време на война. Особено пригоденъ за отбрана е българскиятъ брѣгъ; той въ по-голѣма си часть е високъ, командуващъ. Отъ него се вижда и обстрелва добре лѣвия низъкъ, блатистъ румънски брѣгъ. На много мѣста предъ високия български брѣгъ се разстилатъ мочурливи низини, които презъ по-гомѣмата часть на годината сж непроходни. Тамъ, дето българскиятъ брѣгъ е удобенъ за излазъ на войска, насрещниятъ, румънскиятъ бива често пжти недостъпенъ поради пространни блата и мочури, така че остава едва 60 км. български брѣгъ, гдето неприятельтъ би могълъ да премине въ България. Но и въ това кжсо разстояние неприятельтъ, който иде отъ северъ трѣбва да направи много добъръ изборъ въ връзка съ искванията на тактиката и стратегията, а съ това се скжсява още повече дължината на брѣга, пригоденъ за преминаване.

Между България и Румъния Дунавъ е пригоденъ за преминаване на войска отъ северъ къмъ югъ между Видинъ и Ломъ и на кжсо разстояние — близо до градоветѣ Орѣхово, Никополъ, Свищовъ и Русе. А това показва, че възникването и сжществуването на току що изброенитѣ градове се дължи на тѣхното стратегическо положение.

Въ противоположност на „идеалнитѣ“ политически граници, които спъватъ всѣко съобщение, Дунавъ подпомага извънредно много мирното съобщение между срещуположнитѣ брѣгове и съ земитѣ, презъ които протича той и неговитѣ плавателни притоци, сжщо и съ презморскитѣ страни, които сж въ връзка съ Черно-море, въ което той се втича. Затова и градоветѣ, възникнали край него изпърво по стратегически причини, станали отпосле и важни търговски центрове.

Дунавската граница между България и Румъния следва талвега и понеже той може естествено, а понѣкога и изкуствено, да се промѣни и остави къмъ едната страна нѣкой островъ, който по-рано е принадлежалъ къмъ другата, могатъ да възникнатъ спорни погранични въпроси, какъвто бѣше въпроса за Ешекъ-адаса. Многобройнитѣ острови на Дунава подпомагатъ по-лесното преминаване на рѣката въ военно време.

Дължината на границата е 397.3 км.

Черноморска граница. България граничи на изтокъ съ Черно море и нейната черноморска политическа граница е най-естествена, защото отдѣля населено отъ ненаселено пространство, та не дава поводъ за етнографски разпри, задъ които се крие обикновено политика. Морската граница се точно опредѣля отъ широкото море и не дава поводъ за разпри досежно нейния вървежъ, както това се случавя често при сухозем-

нитѣ и дори рѣчни граници. Морската граница се защищава полесно и въ мирно време се бди по-добре да не се промъкватъ хора и пренесятъ стоки скришомъ.

Българското черноморско крайбрѣжие, което се простира между устията на рѣкитѣ Ергене и Резовска, не е много разчленено, но то е доста разнообразно — то отговаря на земята, която се разстила задъ него и докато край Странджа, на югъ е коркондантно, въ обласъта на Стара-планина — дискордантно, между тѣхъ е неутрално, а на северъ отъ Камчия отговаря на Дунавската Столова земя и прилича много на Дунавския дѣсенъ брѣгъ. Морето край брѣга е доста плитко и голѣмитѣ кораби спиратъ далеко отъ него. Само въ изкуственитѣ пристанища на Варна и Бургасъ могатъ да спиратъ на кея кораби, които не потъватъ повече отъ 7 метра. Понеже малко сж добритѣ пжтища, които водятъ отъ брѣга за вжтрешността, то малко сж мѣстата, гдето неприятельтъ би могълъ да направи десантъ, затова брѣгътъ лесно се защищава въ време на война.

Дължината на Черноморската граница е 311·2 км.

Добруджанска българо-румънска граница. — Въ 1878 година, когато споредъ Санъ-Стефанския договоръ се отстъпи на Румъния Тулчански санджакъ въ замѣна на южна Бесерабия, и споредъ Берлинския договоръ ромънскитѣ владения се разшириха до Силистра на Дунавъ и с. Иланлъкъ на Черно-море, се създаде много неестествена граница между Румъния и България. Добруджа бѣше българска земя; тя носѣше името България: Черна България, Източна България, Морска България; тя влизаше изцѣло въ границитѣ на Българската екзархия, въ проектираната отъ Цариградската посланишка конференция автономна България (1876—1887); тя влизаше сжщо въ княжество България споредъ проекта на князь Черкаски. Географски, исторически и етнографски старата румънска Добруджа бѣше частъ отъ Дунавска България. Още по неестествена стана румъно-българската граница въ Добруджа, когато споредъ Букурешкия договоръ (1913 г.) тя се премѣсти на югъ до Тюркъ-Смилъ на Дунава и устието на р. Екрене на Черно-море. Въ тая присъединена къмъ Румъния земя, която румънитѣ наричатъ тенденциозно „квадрилатеръ“, срещу 134,331 българи живѣеха само 6,359 румъни; въ нея половинъ вѣкъ се сади българска култура и засилва българския етнографски елементъ, тя бѣ тѣсно срастнала съ българската държава и нейното откъсване отъ България докара последици, които се отразиха най-зле върху моралното, политическо и стопанско състояние на останалитѣ подъ румънска власть българи и върху България изцѣло. Новата румъно-българска граница не е естествена нито въ геоморфолошко, нито въ етнографско, въ историческо или въ стопанско отношение. Тя раздѣля еднородна земя, еднаква култура, еднакво население, разпокъсва стопански тѣсно свързани покрайнини. Особено зле се отрази но-

вата румъно-българска граница въ Добруджа върху градъ Варна, най-голѣмиятъ и най-важенъ български морски градъ, защото съ откъсването на Добричъ и Балчикъ отъ България се намали много пазарната му областъ. Новата румъно-българска граница въ Добруджа представя голѣма опасностъ за добритѣ съседски отношения между България и Румъния, защото румънитѣ следъ като взеха Силистра, Тутраканъ, Добричъ, Балчикъ и Каварна видѣха, че тия градове и тѣхната земя, нѣматъ голѣма цена безъ желѣзната линия Русе—Варна, а българитѣ тъкмо сега се убедиха най-вече, че сжщата тази линия, за да запази своята стойностъ и я увеличи, трѣбва да се повърнатъ на България земитѣ, завладѣни неоправдано отъ Румъния споредъ Букурешкия договоръ въ 1913 г.

Румъно-българската граница въ Добруджа е дълга 205 км.

Турско-българска граница. България възникна като държава отъ развалинитѣ на Европейска Турция и само по отношение на нея тя можа въ продължение на половинъ вѣкъ да наложи днешнитѣ граници следъ редица войни, които имаха за целъ обединението на българския народъ. Границитѣ на васалното българско княжество и на автономната Източна Румелия къмъ Турция бѣха опредѣлени отъ Берлинския конгресъ (1878 г.). Въ 1886 година съ конвенцията въ Топхане (20. I. 1886 г.) се измѣни южната граница само въ областитѣ Търмръшъ и Кърджали.

Турско-българската граница следъ съединението на Източна Румелия къмъ княжество България почваше на западъ отъ троеграничната Патарица и вървѣше по вододѣлното било на Осоговската планина, после пресичаше р. Струма до с. Баракново, отъ тамъ се възкачваше и вървѣше на изтокъ по вододѣлното било на Рила и Родопитѣ чакъ до долината на Марица. Само въ Търмръшъ границата напущаше вододѣла и се вдаваше далеко на северъ въ басейна на р. Кричимъ. На изтокъ отъ долината на р. Марица границата вървѣше прѣко низкия Тунджански масивъ до Черно море въ Атлиманъ; въ масива тя пресичаше тѣсната долина на Тунджа.

Тогавашната турско-българска граница бѣше особено неестествена въ етнографско отношение, защото отвѣдъ нея живѣеха около единъ и половина милиона българи, близо една четвъртъ отъ всички българи.

Въ Балканската война споредъ Лондонския миръ (17. V. 1913 г.) земитѣ, които лежахъ на западъ отъ линията Мидия — Еносъ се отстъпваха на съюзницитѣ победители и тая граница щѣше да бжде граница между България и Турция. Но докато се водѣше препирня между правителството на България и Турция за посоката на граничната линия Мидия — Еносъ възникна съюзнишката война. Българскитѣ войски бѣха принудени да изпразнятъ Източна Тракия и турцитѣ се възползуваха отъ стѣсненото положение на България и зав-

зеха безъ бой Одринъ, Лозенъ-градъ, Димотика, Свиленъ-градъ (Мустафа-паша) и дори заплашиха старата граница при Любимецъ. Чрезъ поставени хора турското правителство създаде въ Западна Тракия така наречената Гюмюрджинска автономна област. България, изоставена отъ своитѣ съюзници и отъ великитѣ сили и слаба да защити сама своитѣ придобити права върху Тракия, се съгласи да отстъпи на Турция Източна Тракия и градъ Димотика на дѣсния брѣгъ на Марица. Особено неестествена бѣше турско-българската граница въ долината на Марица, гдето изходътъ на България къмъ Бѣло море въ Деде-агачъ се препрѣчваше на дълго разстояние отъ турска земя (между Свиленградъ и с. Мадара). Границата по Тунджанския масивъ се отмѣсти по на югъ и стана въ географско отношение по-естествена. Крайморскитѣ грачета Василико и Ахтополь влѣзоха въ границитѣ на България. Турцитѣ запазиха много важни стратегически пунктове отъ дѣсно на Марица и чрезъ масовото пропжждане на българци и гърци отъ Източна Тракия, можаха чрезъ заселване на турци бѣжанци да направятъ Източна Тракия доста хомогенна до-сежно населението.

Въ 1915 година българското правителство намѣри споченъ случай да промѣни чрезъ договоръ съ турското правителство своята граница въ долината на Марица. Споредъ тоя договоръ цѣлата желѣзна линия за Деде-агачъ оставаше въ българска територия и на югъ отъ Одринъ, който оставаше въ Турция, границата вървѣше по лѣвия брѣгъ на Марица. Разшири се българската територия и на лѣво отъ Марица около Свиленъ-градъ.

Следъ голѣмата война турско-българската граница остана само на северъ отъ Източна Тракия между Свиленъ-градъ и устието на р. Резовска.

Сегашната турско-българска граница е дълга само 234.6 км. — презъ Странджа-планина до Марица между Одринъ и Свиленъ-градъ. Тя е доста естествена и въ географско отношение; станала е естествена и въ етнографско отношение чрезъ пропжждането на българитѣ отъ Източна Тракия, но въ сърдцата на бѣжанцитѣ не е угаснала още обичѣта и привързаността къмъ плодороднитѣ полета на тая област и тѣ все още се надѣватъ да се върнатъ пакъ единъ день.

Сръбско-българска граница. Отъ сухоземитѣ граници на България най-дълга и най-преплетена история има сръбско-българската граница. Когато българскиятъ народъ се намираше още подъ турска власт бѣ прокарана въ 1833 година сръбско-турската граница по долното течение на р. Тимокъ и по билото на Западна Стара-планина до върха Вѣтренъ (1377 м.). Съ тази граница се отдѣлили отъ Дунавска България покрайнинитѣ на Тимокъ и Крайна чакъ до Же-

лъзните врата, които сж били винаги тѣсно свързани съ главния административенъ български градъ Видинъ. И тая връзка не е била само антропогеографска, но и историческа, подържана отъ дълга традиция.

Въ Цариградската посланишка конференция бѣ решено западната автономна областъ на България да отива до тогавашната сръбско-турска граница въ областъта на Нишъ до Алексинацъ и на Тимокъ до Княжевацъ. Споредъ Санъ-Стефанския договоръ на западъ, къмъ Сърбия, въ границитѣ на Санъ-Стефанска България влизаха градоветѣ Пиротъ, Бѣла-Паланка на Нишава, Власотинци и Враня въ областъта на българска Морава. Въ Берлинския договоръ (1878 г.) по настояването на австроунгарскитѣ делегати споменатитѣ градове преминаха къмъ Сърбия и сръбско-българската граница отиде близо до Царибродъ и на югъ по вододѣла на Струма и Морава.

Нова граница между България и Сърбия се създаде въ Букурешкия миренъ договоръ (1913 г.). Въпрѣки сръбско-българския съюзеиъ договоръ, споредъ който разпредѣлението на освободенитѣ отъ Турция земи трѣбваше да стане главно възъ етнографска основа и по уговорени линии, съ Букурешкия договоръ се наложи на България една граница къмъ Македония, която я покрусил и огорчил много българския народъ, защото тя отдѣли българската държава отъ сърдцето на Македония, за която тя бѣ се поставила на чело на балканскитѣ народи въ борбата съ Турция, за която цѣлокупния български народъ е направилъ грамадни морални и материални жертви отъ началото на миналия вѣкъ насамъ. Чичилищно-черковната културна работа на българитѣ отъ времето на Паисия, Кирила Пейчиновича, Якима Кърчовски, та до края на 19 вѣкъ рухна на единъ пѣтъ предъ безогледния шовинизъмъ на сръбската властъ и интелигенция.

Старата турско-българска граница отъ троеграничния връхъ Патарица на изтокъ презъ Уземската седловина и по билото на Осоговската планина до Луковъ връхъ се преобърна по Букурешкия миренъ договоръ въ сръбско-българска граница. Отъ Луковъ връхъ на югъ тя вървѣше по вододѣлнитѣ Малешевски планини, минаваше по Огражденъ, пресичаше Струмишката долина между градоветѣ Струмица и Радовишъ и отиваше до Бѣласица планина, която служи за граница между България и Гърция.

Споредъ договора отъ Ньойи стана значителна поправка на сръбско-българската граница въ полза само на Югославия. Отнеха се отъ България Струмишко, Босилеградско, и малки късове земя въ Трънско, Царибродско и Кулско.

Днешната сръбско-българска граница въ голѣма своя часть е неестествена въ географско отношение, защото раз-

покъсва естествени географски области, особено съ направенитѣ промѣни въ Ньои. Въ етнографско отношение тя е съвсемъ неестествена, защото не дѣли сърби отъ българи, а едно и сѣщо българско население, което говори езикъ съ общи отличия отъ сръбския и е живѣло въ миналото и до последно време общъ културно-политически животъ съ българитѣ отъ царството.

Сръбско-българската граница е най-дълга — 523·8 км.

Гръцко-българска граница. Българитѣ живѣятъ въ сѣдство съ гърцитѣ, между Черно-море и Албания повече отъ 1,200 години. Въ срѣднитѣ вѣкове политическата граница между България и Византия е претърпявала най-голѣми промѣни. Нова политическа граница между България и Гърция се създаде за първи пѣтъ чрезъ Букурешкия договоръ (1913 г.). Тя бѣше наложена на България и не отговаряше на българскитѣ етнографски права и политически тежнени.

Когато Турция бѣше разгромена отъ удара на съединенитѣ балкански народи (1912 г.) и въ Лондонъ се преговаряше отъ посланишка комисия и делегати на воюващитѣ държави за сключването на миръ, гръцкиятъ министъръ председателъ Венизелосъ билъ наклоненъ да се отстѣпятъ на България градоветѣ Кавала, Драма, Съръ, Демиръ-Хисаръ, Дойранъ и Кукушъ въ Югоизточна Македония, като се запазятъ за Гърция Халкидически полуостровъ и Солунъ. Но когато въ Букурещъ се явиха делегатитѣ на победена България, ней се остѣпваше изпърво само Деде-агачъ до с. Макри отъ Западна Тракия и само подиръ дълги преговори се отстѣпи цѣла Западна Тракия до р. Места, но нищо отъ Югоизточна Македония, която премина подъ гръцка власть.

Споредъ договора отъ Ньои се отне на България южната частъ на Западна Тракия отъ великитѣ сили на съгласението и се даде отпосле на гърцитѣ.

Сегашната граница между България и Гърция почва въ Петричко отъ троеграничния връхъ Тумба, върви по билото на Бѣласица планина, пресича Струма въ Рупелския проломъ, изкачва се на Сенгелъ-дагъ и Али-ботушъ, пресича по-нататкъ долината на Места южно отъ Неврокопъ, и после върви по южния вододѣлъ на р. Арда до р. Акче-хисаръ-суу; отъ тамъ тя отива на северъ до Марица подъ Свиленъ-градъ.

Само по високитѣ била на Бѣласица и южнитѣ Родопи гръцко-българската граница е естествена въ географско отношение, въ останала частъ тя пресича долини и планини безъ огледъ къмъ тѣхната географска връзка. Въ етнографско отношение тя отдѣляше еднородно население, а най-незгодна е въ политико-стопанско отношение: тя откъсва България отъ брѣговетѣ на Бѣло-море, гдето се изтичатъ нейнитѣ рѣки Струма, Места, и Марица, тя разпокъсва стопански единства, създадени отъ естествена връзка на планини съ прилежащитѣ

низини; тя лишава България отъ свободното море за презморски търговски сношения.

Гръцко-българската граница е дълга 485·7 км.

Цѣлата дължина на българскитѣ граници е 2,157·6 км., отъ които 1,235·2 сухоземна, 611·2 рѣчна и 311·2 морска. Сухоземната граница е въ по-голѣмата си частъ планинска. Само къмъ Добруджа на дълго разстояние границата е прокарана въ равнина. Граничната линия не е много разчленена, на 10,000 кв. км. отъ повърхнината на България се падатъ само 209·2 км. граница или ако сравнимъ граничната дължина съ окръжността на кржгъ, чиято повърхнина е равна на повърхнината на България (1,130 км.) ще получимъ отношението 47·6%, което ни дава добра основа за сравнение съ разчленението на границитѣ у други държави.

Границитѣ на България взети изцѣло сж въ по-голѣмата си частъ неестествени, защото тѣ не обхващатъ земитѣ на българския народъ въ Балкански полуостровъ, не сж пригодни на всѣкъде за лесна защита на страната и спѣватъ въ много отношения стопанския развой на българската държава. Въ Югославия, Гърция и Румѣния останаха много българи, откъснати отъ своитѣ родни братя въ Царството. Въ стратегическо отношение особено негодна за защита стана сръбско-българската граница следъ договора въ Ньойи, споредъ който се остѣпиха на Югославия части отъ старата територия на България въ Босилеградско, Цариградско и Кулско. Тази поправка на границата имаше за целъ да лиши България отъ опорни точки за защита и отвори пѣтища за лесно навлизане на югославцитѣ въ нея въ време на война. Въ стопанско отношение най-голѣма пакостъ се стори на България чрезъ отнемането на бѣломорския брѣгъ. Съ това не само се лиши България отъ естественъ и свободенъ морски излазъ къмъ Сръдиземно море, но се разпокъса създаденото отдавна стопанско единство между Родопитѣ и Бѣломорската низина на Ксанти и Гюмюрджина. Въ тая областъ България се лиши отъ своята органическа граница, която бѣше предвидена въ Санъ-Стефанския предварителенъ миръ и особено въ проекта за граници на България отъ князь Черкаски.

Голѣмина. — Териториялниятъ развой на България въ последнитѣ 50 години е извънредно смѣнливъ. Пространството на автономна България споредъ Цариградската конференция достигаше около 175,000 кв. км. Санъ-Стефанска България бѣше по размѣръ по-малка, нейното пространство бѣше 169,400 кв. км. Споредъ Берлинския договоръ се създаде васалното княжество България съ пространство 63,750 кв. км. и автономната областъ Източна Румелия съ 34,236 кв. км. При съединението на Източна Румелия къмъ българското княжество се отстѣпиха на Турция областитѣ Тъмръшъ и

Кърджали (1,642 кв. км.) отъ първата и съединеното княжество България имаше пространство 96,344 кв. км.¹⁾

Най-голяма промѣна въ пространството на България стана въ периода 1913—1919 год. Ето какъ представя тая промѣна проф. Ж. Радевъ въ Статистическия Годишникъ на Българското царство, год. V—XIV (1913—1922) София 1924, стр. 4—5:

	кв. км.
1. Пространство на царство България преди войната	96,345·500
2. Следъ Букурещкия миръ 1913 год.	
Отстъпени на Румъния	7,695·800
Придобити отъ Турция	23,187·167
	всичко. . . 111,836·867
3. Споредъ спогодбата съ Турция въ 1915 г. България получи въ долината на Марица . . .	2,587·641
	всичко. . . 114,424·508
Споредъ мирния договоръ въ Ньои 1919 г. се дадоха	
а) на Югославия отъ старата територия на България	1,545·061
отъ Струмската долина въ Македония	1,021·207
	2,566·268
б) на Гърция отъ Западна Тракия	8,712·070
	всичко. . . 11,278·338

Така, въ 1919 год. България остана съ пространство 103,146·170 кв. км. Отъ старата си територия (преди 1913 г.) тя изгуби 9,240·861 кв. км., а придоби отъ Турция 16,041·531.

По своята голѣмина на земята България спада къмъ групата на малкитѣ европейски държави. Тя заема 15 мѣсто между европейскитѣ държави, ако не смѣтаме Турция за европейска държава. България съставя около $\frac{1}{100}$ отъ цѣлата повърхнина на Европа, а въ Балкански полуостровъ е по-голяма държава само отъ Албания.²⁾

¹⁾ Пространството на княжество България бѣше най-различно изчислено, като почнемъ отъ 99,276 (Т. Каракашевъ) и стигнемъ до 95,224 (инж. Д-ръ Юрд. Данчовъ). Сравни А. Иширковъ, Приносъ къмъ географията на княжество България. Период. Списание, кн. LXVIII, стр. 291—293.

²⁾ По въпроситѣ, които се засѣгатъ въ тази статия, е писано по-обстойно въ следнитѣ статии:

1. *Името България*. Известия на Етнографския музей въ София, VI (1926), стр. 1—8.

2. *Областното име Загорье или Загора въ миналото и сега*. Известия на Етнографския музей, V (1925), стр. 80—88.

3. *Името Добруджа*. Сп. Отечество, IV (1917), кн. 1, стр. 11.

KÖNIGREICH BULGARIEN: BENENNUNGEN BULGARIENS UND SEINE HAUPTGEBIETE, LAGE, GEOGRAPHISCHE EINTEILUNG, GRENZEN UND RAUM.

Als die alten Bulgaren ihr Königreich im 7. Jahrhundert auf der Balkanhalbinsel gegründet hatten, nannten es die Byzantiner *Βουλγαρία*. Mit diesem Namen wurde der bulgarische Wohnsitz im Kaukasus Ende des VI. und Anfang des VII. Jahrhunderts bezeichnet. Er wurde später von den westeuropäischen Völkern aufgenommen. Über den Ursprung und die Ethymologie des Namens „Bulgaren“ sind viele Meinungen geäußert worden. Die wahrscheinlichste ist aber, dass er türkstämmisch ist und „gemischte Nomaden“ oder kürzer „Mischvolk“ bedeutet. In türkischer Zeit wurden mit dem Namen *Bulgaria* alle bulgarischen Ländern, und zwar Mysien, Thrakien und Makedonien genannt. Nach der Befreiung bezog sich dieser Name nur auf die Landesgebiete innerhalb seiner politischen Grenzen. Im Mittelalter wurde oft ein Teil Bulgariens oder der ganze Staat *Zagora* genannt.

Das nordbulgarische Gebiet, welches die südliche Niederdonauenebene einnahm, nennt sich *Mysien*. Es wurde von mehreren thrakischen Stämmen bevölkert, deren bedeutendste die „Mysier“ waren, die ihm den Namen gaben. Heutzutage ist mehr der

4. *Македония, име и граници*. Сп. Македонски прегледъ, г. III (1927), кн. 1, стр. 1—22.

5. *Имена и граници на Тракия*. Тракийски сборникъ, кн. II (1930), стр. 3—14.

6. *Нашата Черноморска граница*. Сп. Задруженъ трудъ, I (1902), кн. 11, стр. 996—1012.

7. *Западната граница на Македония и албанцитъ*. Библиотека на Славянска Беседа IV (1908), кн. 1, стр. 64—92.

8. *Географската връзка на Македония съ България*. Сп. Македонски прегледъ, I (1925), кн. 4, стр. 27—35.

9. *Князь Черкаски и границитъ на България*. Сп. Свободно мнение, II (1914), № 48, стр. 667—669.

10. *Разширение на сръбската държава въ 1833—1878 г.* Вестникъ Балкански сговоръ, I (1915), брой 10 и 11.

11. *Тракийската ни граница споредъ парижкия договоръ за миръ*. Сп. Читалищень прегледъ, I (1919) кн. 7—10, стр. 295—297.

12. *Географската връзка на Тракия съ България*. Въ книгата „За Тракия“ издадена отъ Съюза на българскитъ учени, писатели и художници. София 1920, стр. 11—19.

13. *Балканитъ за балканскитъ народи*. Сп. Отець Паисий, I (1928) брой 2, стр. 25—26. Френски преводъ въ *La Bulgarie*, V (1928), № 1525

Name Nordbulgarien als Mysien in Gebrauch. Die Grenzen dieses Gebietes erweiterten sich oft nach Westen bis zur Einmündung der Sau in die Donau und nach Süden bis Makedonien.

Thrakien hat seinen Namen von den Thraker bekommen. Seine Grenzen sind ebenso unbeständig gewesen und sind heutigentages die folgenden: im Norden der Balkan, im Westen der Fluss Mesta, im Osten das Schwarze Meer und im Süden das Aegäische und das Marmra-Meer.

Makedonien empfangt seinen Namen von den alten Makedonern. Seine Grenzen werden am verschiedensten bestimmt. Aber die Bulgaren halten sich an seine natürlichen Grenzen, welche sind: im Norden das Rila, Ossogovo und Schar-Gebirge, im Westen die albanischen Gebirge, im Osten der Fluss Mesta und im Süden der Fluss Bistritza und das Aegäische Meer.

Nach seiner astronomischen und geographischen Lage ist Bulgarien ein Durchgangs- und Kreuzwegland Südosteuropas. Bulgarien teilt sich in drei geographische Gebiete: Donau-, Süd- und Südwestbulgarien. Letzteres zerfällt seinerseits in Hochbulgarien und Süd- oder Mediterranisches-Südwestbulgarien.

Im Verlaufe von 100 Jahren und zwar seit dem Wiener Frieden 1815 haben die Grenzen aller europäischen Staaten grosse Veränderungen erlitten. Die grössten Veränderungen aber erfolgten mit den Grenzen der Staaten auf der Balkanhalbinsel. Die Entwicklung der Grenzen Bulgariens spiegelt nicht nur seine politische und wirtschaftliche Geschichte, sondern auch die der anderen Balkanstaaten und sogar die vieler anderer europäischer Staaten wieder.

Die Donau, die als Nordgrenze Bulgariens dient, ist eine verhältnismässig gute Grenze. In Kriegszeiten trägt sie als Schutz Bulgarien bei und im Frieden erleichtert sie den Verkehr zwischen Bulgarien und Rumänien und den mitteleuropäischen Staaten.

Die östliche Schwarzmeer-Grenze Bulgariens ist selbstverständlich die natürlichste politische Grenze.

Die Dobrudža-Grenze zwischen Bulgarien und Rumänien ist weder in geographischer noch ethnographischer Beziehung eine natürliche Grenze. Sie ist eine beständige Wunde in den Beziehungen zwischen Bulgarien und Rumänien.

Die türkisch-bulgarische Grenze ist ebensowenig natürlich. Sie teilt Thrakien in zwei Teile, die sehr eng durch das Maritzatal miteinander verbunden sind.

Die Westgrenze, also die serbisch-bulgarische Grenze, ist desgleichen durchaus nicht natürlich, weder in historischer, noch in geographischer und ethnographischer Beziehung. Sie trennt nicht Bulgaren von Serben, sondern nur eine und dieselbe bulgarische Bevölkerung voneinander.

Die griechisch-bulgarische Grenze ist auch ganz willkürlich gezogen. Wenn sie an Stellen eine natürliche geographische Grenze bildet, weil sie mit dem Kamm der Gebirge verläuft, ist sie in wirtschaftspolitischer Beziehung unnatürlich, da sie Bulgarien von der ägäischen Küste abreißt.

In Verbindung mit den Grenzen ist die territoriale Entwicklung Bulgariens sehr veränderlich gewesen. Nach dem Friedensvertrag von San-Stefano im Jahre 1878 hatte Bulgarien eine Ausdehnung von 169,400 qkm, nach dem vom Berliner Kongress im gleichen Jahre 63,750 qkm, nach der Vereinigung Nord- und Südbulgariens im Jahre 1885 — 96,344 qkm und nach dem Balkan- und dem Weltkriege eine solche von 103,146·170 qkm.

A. Ischirkov